

Aksel Tjora

Valgbare emner på mastergrad: En oversikt over tilbud gitt ved UiB, UiT, UiO og NTNU

I årets (og min siste) rapport som programsensor for mastergradsprogrammet i sosiologi ved Universitetet i Bergen har jeg blitt bedt om å se på de valgbare emnene i mastergradsprogrammet og hvordan de er integrert med mastergradsoppgave. Dette inkluderer struktur på undervisning og studentaktivitet, eksamensform og kobling mellom valgemnene og valg av mastergradsoppgave(tema).

For å se tilbudet og opplegget i Bergen i en større sammenheng har jeg inkludert tilsvarende emnenivå og -type ved de tre andre mest etablerte mastergradsprogrammene i sosiologi i Norge, i Tromsø, Oslo og Trondheim. Kartleggingen er gjennomført ved epostkommunikasjon¹ med de emneansvarlige for følgende emner:

Universitetet i Bergen

- SOS320 Velferd, ulikhet og livsløp (10 stp.)
- SOS 321 Migrasjon, Integrasjon og Mobilitet (10 stp.)
- SOS322 Arbeid, klasse og utdanning (10 stp.)

Universitetet i Oslo

- SOS4013 Klasse og ulikhet - sentrale debatter (10 stp.)
- SOS4510 Cultural Sociology (10 stp.)
- SOS4100 Causes and consequences of social inequalities (10 stp.)
- SOS4200 Arbeidsliv og velferdsstat (10 stp.)
- SOSGEO4801 Social Movements in the Age of Migration (10 stp.)

¹ Jeg må ta forbehold om de ulike fagansvarlige kan bruke ulike betegnelser på ellers lignende opplegg, eventuelt like betegnelser på ellers forskjellig opplegg. Interessante og relevante variasjoner vil uansett komme til syne i gjennomgangen.

Norges arktiske universitet - Universitetet i Tromsø

- SOS3003 Medisin og samfunn (10 stp.)
- SOS3010 Risiko og sårbarhet i det moderne samfunnet (10 stp.)
- SOS3017 The Norwegian Model - Between Utopia and Dystopia (10 stp.)
- SOS3018 Å bruke sosiologi i den virkelige verden! Analyse av fellesskap i bedrifter, institusjoner og organisasjoner (10 stp)

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

- SOS3515 Avansert statistisk dataanalyse i samfunnsvitenskap (15 stp.)
- SOS3519 Internasjonale perspektiver på organisasjoner, arbeid og velferdsstat (15 stp.)
- SOS3520 Moderne medier og digitalisering (15 stp.)
- SOS3521 Ulikhet, velferd og integrering (15 stp.)
- SOS3522 Klima, miljø og bærekraft 15stp
- SOS3608 Sosial ulikhet i helse (7,5 stp.)
- SOS3609 Sosial interaksjon (7,5 stp.)

Struktur på forelesninger og seminarer

Som det går fram av tabell 1, er opplegget i de alle fleste emnene relativt «konservativt», med forelesninger eller med en kombinasjon av forelesninger og seminarer. Vi finner også eksempel på videoforelesninger kombinert med arbeidsseminarer (UiT/sos3018) og ved NTNU har vi flere eksempler på 4-timers sammenhengende kombinasjoner av forelesninger og seminarer (NTNU/sos3522/sos3515/sos3608/sos3609). Det er også betydelige variasjoner når det gjelder om emnet går gjennom hele semesteret eller om det er konsentrert i løpet av noen få uker. Tyngdepunktet ligger på 6-8 uker, men vi har emner som går over 12 uker og ett eksempel på emne som kun bruker én uke på selve undervisningen, NTNU/sos3515 som er et 7,5 studiepoengs metodeemne. Emnene ved UiB går over 6-9 uker og ligger dermed midt i laget.

Som det fram av oversikten ovenfor, har vi emner fra 7,5 til 15 studiepoeng, men her er det NTNU som skiller seg ut med 7,5 eller 15 studiepoengs emner, mens de andre lærestedenes emner ligger konsekvent på 10 studiepoeng. Dette kan spille inn på omfang av forelesninger og seminarer, men variasjonen omkring dette antyder vel egentlig at studiepoengsomfang strengt tatt ikke legges til grunn for antall timer organisert læringsopplegg.

Obligatoriske arbeidskrav

Slik jeg ser det, er det ikke minst når det gjelder bruk av obligatoriske arbeidskrav at variasjonen er stor, og potensiell kilde til inspirasjon mellom institutter. Tabell 1 (til slutt i rapporten) gir ikke et fyldig bilde her, men i mer detalj omfatter de valgbare emnene blant annet følgende arbeidskrav:

- presentasjoner (kritikk, spørsmål, etc.) av artikler og kapitler fra pensum (UiB/sos320/sos322, UiO/sos4013, NTNU/sos3519/sos3522)
- forskersamtaler (fysisk eller på zoom) med deltakere i sosiologen.no sin korona-stafett (UiB/sos321)
- diskusjoner på forelesninger og seminarer (UiO/sos4100, UiT/sos3010), eventuelt ved bruk av video og annet illustrerende materiale (UiO/sos4510) eller med utgangspunkt i ulike *posisjoner* fra pensumtekster (NTNU/sos3522)
- deltakelse i arbeidsseminarer (UiT/sos3018), skrive- og veiledningsseminar hvor det gis tilbakemelding på utkast til essay (UiO/sos4200) eller hvor studenter kommenterer hverandres oppgaver (NTNU/sos3521), eventuelt avslutningsseminar der studentene presenterer sine rapporter (UiT/sos3018).
- «flipped classroom», der studenter i grupper eller individuelt på forhånd har fått ansvar for å forberede spørsmål til pensum og caser som illustrerer pensum i en seminarform, enten som del av forelesning (UiO/sosgeo4801) eller som hele forelesning-seminar-kombinasjonen (NTNU/sos3609, UiT/sos3018).
- organiserte kollokviegrupper (UiT/sos3003)
- bruk av ulike eksperimentelle opplegg, praktiske eksperimenter (NTNU/sos3520), deltakelse i spill-øvelser som skal illustrere konflikter mellom individuelle og kollektive interesser og utfordringer med kollektiv handling (UiT/sos3017) og rollespill med utgangspunkt i prosjektoppgave (NTNU/sos3522)
- ekskursjoner med påfølgende empirisk opplegg (NTNU/sos3521)

I et pågående evalueringsarbeid ved NTNU diskuterer vi obligatorikk som et fremmedelement i disiplinstudier på universitetsnivå, samtidig som vi opplever at studenter etterlyser dette for eksempel ved seminarer og gruppearbeid, for at (så godt som) samtlige påmeldte studenter skal møte opp og bidra til funksjonelle grupper. I denne gjennomgangen av emnenes obligatoriske arbeidskrav blir det tydelig at diskusjoner og pensumpresentasjoner dominerer, samtidig som at mangfoldet er stort. Mye kan tyde på at erfaringsutveksling kan bidra til et større spillerom for nye ideer.

Eksamen

Når det gjelder eksamen, er eget valgt eller oppgitt essay (hjemmeeksamen) nærmest en standard for individuell oppgave i disse emnene. Skriftlig «skoleeksamen» holdes i tre emner (UiO/sos4100, UiT/sos3010, NTNU/sos3519) og er unntaket for individuell vurdering. Emneansvarlig for UiO/sos4100 oppgir at studentene har hatt selvvalgt essay tidligere år, men at man har gått tilbake til «skoleeksamen» siden man oppdaget at studentene ikke leste pensum. De får nå en tredelt eksamen med flervalgsoppgaver («multiple choice», ca.10 spørsmål), en oppgave med å definere og forklare sentrale konsepter (skal velge 2 av 4 konsepter) og et essay (hvor man velger ett tema av to oppgitte).

Gruppebasert skriftlig eksamen gis i to emner (UiT/sos3018, NTNU/sos3522) og i ett emne skal studentene lage en gruppebasert podcast (NTNU/sos3609). I alle disse gruppebaserte eksamenene får studentene en individuell muntlig for å kunne justere karakteren.

Et dilemma her, som påpekt av emneansvarlig for UiO/sos4100 og som jeg selv stadig reflekterer over, er at studenter kan få mulighet til kreativitet og selvstendig bruk av emnets kilder gjennom selvvalgte essay, men at dette neppe «frister» dem gjennom hele pensum. I emnet NTNU/sos3609 har jeg benyttet gruppebasert podcast og individuell muntlig eksamen for å bøte på dette. I dette emnet hadde den muntlige eksamenen ikke noe med gruppeoppgaven (podcasten) å gjøre, men ble gjennomført ved at studentene trakk 2-3 lapper hvor det under hver av dem skjulte seg en sosial-interaksjonist som de måtte redegjøre for. Dette tvang dem i større grad gjennom pensum, i tillegg til dypdykk og kreativt utforskning i et selvvalgt podcast-tema.

Jeg vil anta at mer eksperimentering med eksamensformer kan ha noe for seg.

Kobling mellom valgemner og valg av tema (eller metode) for mastergradsoppgave

De siste momentene som er undersøkt er hvorvidt de valgbare emnene er koblet til valg av mastergradsoppgave på noe vis, eller at det er en sammenheng med design- eller prosjektutviklingsemne. Ingen oppgir noen som helst kobling til andre emner som har med prosjektutvikling å gjøre. Det er også gjennomgående lite koblinger mellom de valgbare emnene og mastergradsoppgavetema, selv om mange emneansvarlige oppgir at tettere kobling er ønskelig, og at de i noen grad oppfordrer til å bruke sitt emne som inspirasjon til mastergradsoppgave.

Ved noen av emnene ved NTNU (sos3520/sos3521/sos3522) oppgir emneansvarlige at flere studenter skriver oppgave på basis av emnet. I metodeemnet NTNU/sos3515 arbeider studentene med et datasett for hver sin

kvantitative analyse, og svært mange av disse skriver sin mastergradsoppgave på basis av denne analysen.

Det er god grunn til å diskutere hvorvidt studentene bør bruke valgbare emner som grunnlag for mastergradsoppgave eller om mastergradsoppgave bør velges uavhengig av slike emner. På den ene siden vil studentene få starthjelp fra slike emner. På den annen side kan de få en større sosiologisk (ut)dannelse ved at emner og mastergradsoppgavetema supplerer hverandre heller enn overlapper. Et vesentlig moment er også om en sterkere (styrt) kobling vil begrense valg av oppgavetema mer enn ønskelig, siden ingen av institusjonene evner å ha en portefølje av slike emner som dekker hele bredden av sosiologien.

Tabell 1

uni	emne	struktur	arbeidskrav	eksamen	kobling til msc-oppg	kobling til designemne e.l.
uib	sos320	for: 9x2	stud-pres	relatert essay	nei	nei
	sos321	for: 6x2	blog-tekster (1600 ord) og stud-pres	relatert essay	nei	nei
	sos322	for: 5x2 sem: 3x2 over 9 uker	sammenfatning av pensumbidrag	relatert essay	nei	nei
uio	sos4013	for: 12x2 over 4-5 uker	lage spørsmål til diskusjon av pensum	selvvalgt essay	nei	nei
	sos4100	for: 12x2	diskusjoner	skoleeksamen	nei	nei
	sos4200	for: 10x2 mar-april		selvvalgt essay	nei men mulighet	nei
	sos4510	for: 11x2 over 6 uker	aktiv deltakelse	selvvalgt essay	nei men oppfordring	nei
	sosgeo4801	for: 12x2 over 6 uker	flipped learning, ansvar for spørsmål og case	selvvalgt essay	nei	nei
uit	sos3003	for: 8x2	oppmøte	hjemmeeksamen oppgitt emne 1 uke	nei	nei
	sos3010	for: 8x2		skoleeksamen	nei	nei
	sos3017	for 10x2 sem 3x2	deltakelse i «game exercise» med rapport	hjemmeeksamen	nei	nei
	sos3018	3-5 video-forelesninger og 5 arb.seminar	flipped learning, obl deltakelse i seminar, pres av sem.oppg.	sem.oppg. skrevet i gruppe, muntlig eksamen	nei	nei
ntnu	sos3522	for/sem 12x4	debatt, stud-pres, rollespill	gruppeoppg/muntlig (40%) og semoppg (60%)	noen tar det som forberedelse til msc-oppg	nei
	sos3515	for/sem: 5x6 i løpet av 1 uke (3 for + 3 sem hver dag)		paper m kvant analyse	de fleste bruker analysen fra paper i sin msc-oppgave	nei
	sos3519	for: 12x2 sem: 12x2	framlegg med støtteark	skriftlig eksamen + justerende muntlig	bare et fåtall (2 i 2022) kobler	nei
	sos3520	for: 10x2 sem: 4x2	gruppevis arbeid med praktiske eksperimenter	essay	mange bruker emnet som forberedelse til msc-oppg	nei
	sos3521	for: 12x2 med innlagt gruppearbeid sem: 6+	i seminarene: bokpresentasjon, case-analyse, metodeseminar ++		flere brukte emnet til å finne tema for msc-oppg	nei
	sos3608	for/sem: 8x4	skriveøkter + veiledningsseminar i forbindelse m forelesning	essay + muntlig	nei, skulle ønske tettere kobling	nei
	Sos3609	for/sem: 8x4	«flipped learning»	podcast i gruppe + individuell muntlig	nei	nei